

Анжела Шумілова,

молодший науковий співробітник,
Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського
просп. Голосіївський, 3, м. Київ, 03039, Україна
E-mail: AngelaShumil@gmail.com

Відбиток епохи у кіноплакатах 1947–1994 років

Рец. на кн.: Гутник Л. Український кіноплакат 1947–1994 років з фондів Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського : наук. кат. / Людмила Гутник ; авт. вступ. сл. С. В. Тримбач ; авт. вступ. ст. Л. М. Гутник ; відп. ред. Г. М. Юхимець ; НАН України, Нац. б-ка України імені В. І. Вернадського. Київ : Академперіодика, 2018. 576 с.: 104 с. іл.

Щойно побачило світ видання «Український кіноплакат 1947–1994 років з фондів Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського». Актуальність каталогу безсумнівна, адже одним з найважливіших завдань бібліографії є інформаційне забезпечення наукових, зокрема історичних, досліджень, цінність яких багато в чому залежить від того, які джерела віднайшли та використали дослідники. Довідник досить інформативний, вдало побудований структурно. Він є свідченням фахового володіння базовими засадами та знанням практики створення такого різновиду друкованих видань. Каталог, що рецензується, – це результат ретельного вивчення багатющого фактичного матеріалу всіма доступними методами, його виклад є цілісним, продуманим і обґрунтованим. Крім того, видання характеризується змістовною завершеністю проведеної роботи відносно фонду кіноплакатів НБУВ.

Кожний примірник кіноплаката переглядався de-visu. Бібліографічні описи плакатів супроводжуються розгорнутими примітками з зазначенням паралельних назв, короткого анонсу рекламованого фільму, відомостями про виконавців головних ролей, вказаних на плакаті. Належна увага приділена і виправленню помилок у написанні назв фільмів, прізвищ, ініціалів окремих персоналій тощо.

Архітектоніку каталогу творчий колектив розробляв, виходячи із змістової компоненти матеріалів, зі структуризації джерел, згідно з їхньою історичною періодизацією. Видання відкриває стаття кінознавця, кінокритика Сергія Тримбача «Кіноплакат у дзеркалі часу», в якій високо оцінюється виконана робота з дослідження українського кіноплаката 1947–1994 рр. Заданий фахівцем дискурс вдало продовжує вступна стаття Людмили Гутник «Графічний літопис історії кіно». Її дослідження повно, послідовно і багатоаспектно розкриває тему, воно ґрунтується на аналізі широкій джерельної бази, здійснене на високому науково-методичному рівні, має теоретичну і практичну цінність. Авторкою детально проаналізовано творчий шлях кінорежисерів, кінодраматургів, скульпторів, художників та питання, на яких кіностудіях здійснювалася екранізація творів класиків української літератури. Вивчення кіноплакатів дало змогу виявити, які літературні твори знайшли відображення у вітчизняному та зарубіжному кіномистецтві.

Базою дослідження Л. Гутник слугував плакатний фонд відділу образотворчих мистецтв Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, зібрання якого вражає своїм розмаїттям і хронологічним охопленням. Фонд містить різні за стилем та манерою виконання графічні зображення, а також аркуші, створені у техніці фотоколажу, що здебільшого презентують виконавців головних ролей кінофільмів.

Кіноплакати в СРСР майже не зберігалися. Відображений у каталозі кількісний склад фонду кіноплакатів НБУВ допомагає підтвердити це: 1947 р. – 1 кіноплакат, 1955 р. – 4, 1956 р. – 1, 1957 р. – 2, 1959 р. – 5, 1960 р. – 2, 1964 р. – 8 кіноплакатів. Цей різновид аркушевих видань відділ образотворчих мистецтв НБУВ почав цілеспрямовано комплектувати лише з 1962 р. Нині тут зберігаються кіноплакати до маловідомих українським

глядачам фільмів. Наприклад, «Єва хоче спати: кінокомедія» (виробництво Лодзинської студії художніх фільмів: творчий колектив «Сирена» (Польща). Вип. Київ, 1962 / художники: Р. Манн, А. Новаковський); «Закон Антарктиди» (виробництво Київської кіностудії імені О. П. Довженка. Київ, 1962 / художник О. Бобровников); «Зумрад: кіноповість» (виробництво «Таджикфільм». Київ, [1962] / художник К. Полянський); «Карамболь» (виробництво «Угорський фільм» (Угорщина). Київ, 1965 / художник невідомий); «Романс для корнета» (виробництво «Барандов», Чехословаччина. Київ, [1968] / художник В. Мельникова); «Пастор на слизькій дорозі» (Українська студія хронікально-документальних фільмів. Київ, [1980] / художники: В. Слуцький, О. Гайдай) та ін.

Даний вид друкованої продукції, цілком слушно відзначає авторка, слугував лише рекламою до демонстрації фільму і не вважався витвором мистецтва. Друкувалися кіноплакати на папері низької якості. Паперу було мало і тому використаний аркуш часто йшов у справу знову – задруковувався зі зворотного боку. Виготовлення кіноплакатів відбувалося централізовано під наглядом держави. Їхнє затвердження відбувалося у Рекламкіно (відділ Радкіно). Наклад від 2000 до 100000 примірників, відображений у вихідних даних кіноплакатів 1947–1994 рр., вказує на розквіт кіноіндустрії на теренах України радянської доби та допомагає з'ясувати, які фільми широко пропагувалися.

У каталозі представлено науково-бібліографічну інформацію про масив українського друкованого кіноплаката. Видання вміщує 3442 назви, 365 кольорових зображень кіноплакатів (104 сторінки), більшість фотокопій з яких репродукуються вперше. Зокрема, «Деся є син» (виробництво Ялтинської кіностудії. Київ, 1962 / художник І. Суржер); «Сейм виходить з берегів» (виробництво Київської студії художніх фільмів імені О. П. Довженка. Київ, 1962 / художник Е. Котков); «День без вечора» (виробництво Ризької кіностудії. [Київ], 1963 / художник І. Дзюбан); «Чарівник зеленого світу» (виробництво Київської студії науково-популярних фільмів. [Київ], 1962 / художник М. Старцев); «Не сотвори горсть пепла» (виробництво публіцистичних науково-популярних фільмів. Київ, 1987 / художник В. Єрко); «Образ»: за творами Ю. Перова «Камені» та «Ревізія» (виробництво «Мосфільм». Київ, 1987 / художник В. Мельникова) та ін. У фонді відділу образотворчих мистецтв НБУВ зберігаються плакати до фільмів: «Котовський» (художники: О. Капітан, Л. Капітан, 1963 р.); «Царева милість» (художник Б. Шац, 1963 р.); «Гамлет» (художник В. Овсянников, 1964 р.); «Замах» (художник О. Лемберський, 1966 р.) та ін.

Особливо слід відзначити довідково-пошуковий апарат наукового каталогу, який складають: покажчик імен художників кіноплаката з короткими біографічними відомостями (датами життя); загальний іменний покажчик; покажчик назв фільмів. Зокрема, в іменному покажчику за алфавітом подано усі прізвища осіб, які зустрічаються у бібліографічному описі, вступному слові С. Тримбача, вступній статті Л. Гутник, а також осіб, зображених на плакатах. Після прізвищ, за комою, зазначено їхній фах: режисер, сценарист, актор, оператор тощо. В окремих випадках подаються перехресні посилання. Довідник містить список скорочень, післямову українською та англійською (у перекладі Т. І. Арсеєнко) мовами.

Робота Л. Гутник привертає увагу не тільки ґрунтовним змістом, фундаментальністю, що стимулює до подальших досліджень, а й своїм художнім оформленням, якістю видавничої підготовки і поліграфічного виконання. У виданні фахово сформовано візуальний ряд, вражають якісні кольорові фото плакатів, виконані Г. М. Юхимцем. Цікавою є знахідка і в оформленні сторінок видання. Зображення порожньої кіноплівки по краю сторінки наводить на думку, що попереду глядачів чекають нові фільми, а значить знайомство з новими роботами кіноплакатистів. Цупка обкладинка прислужиться довгому життю книги. Для зручності користування нею вклені закладки у вигляді двох окремих ляссе білого та сірого кольору – для текстової частини та ілюстративного блоку.

Поза усяким сумнівом довідник займе провідне місце серед джерел, що розкривають інформаційний масив кіноплакатів, адже він доносить до читача об'єктивну картину життя народу за часів радянської влади як на теренах України, так і за її межами, знайомить з незначними досі кінофільмами відомих і маловідомих митців, а також дає змогу прослідкувати злети та занепади кінематографа. Він сприятиме подальшому дослідженню творчого доробку діячів кіно та образотворчого мистецтва, вивченню історії розвитку кіноіндустрії, поліграфічного виробництва тощо. Хоча видання не є вичерпним. Очевидно, що ще багато потрібно зробити, щоб створити повноцінну бібліографію кіноплаката в Україні.

Науковий каталог розрахований на широке коло читачів, на фахівців з історії кінознавства, мистецтвознавців, культурологів, художників, бібліографів, всіх, хто виявляє інтерес до сучасних наукових розвідок з історії кіно та українського кіноплаката.